

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу **Синенка Віталія Олеговича** «Одержання нових біологічно активних 1,3-тіазолів з використанням літіюючих агентів», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук за спеціальністю 02.00.10 — біоорганічна хімія.

Актуальність вибраної теми.

Синтез нових низькомолекулярних синтонів гетероциклічної природи є актуальним завданням сучасної органічної та біоорганічної хімії. Це в повній мірі відноситься і до похідних 1,3-тіазолу, що викликано широким спектром біологічної активності як природних, так і синтетичних сполук на його основі. Особлива увага на сьогоднішній день приділяється отриманню поліфункціональних 1,3-тіазолів, які можуть бути використані для подальшої модифікації з метою отримання бібліотек для скринінгу і пошуку серед них біологічно активних сполук. Методи синтезу похідних 1,3-тіазолу можна розділити на дві групи: (1) циклізації ациклічних реагентів з утворенням тіазольного циклу з певними замісниками в положеннях 2, 4 і 5; (2) безпосереднє введення функціональних груп у сформовану тіазольну систему. Оскільки вже синтезовано велику кількість різноманітних тіазольних білдінг-блоків, комерційно доступних, або які легко отримати, то для одержання нових функціоналізованих тіазолів все частіше використовується функціоналізація вже сформованого 1,3-тіазольного гетероциклу. Серед різних підходів до функціоналізації 1,3-тіазолів металювання являється найбільш потужним методом. Він дає можливість синтезувати такі тіазоли, які не можуть бути отримані іншими методами.

Дослідження проводилось у відповідності до плану науководослідних робіт в рамках бюджетних тем відділу хімії біоактивних азотовмісних гетероциклічних основ Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України 2013-2016 рр.: «Синтез та дослідження нових

похідних азотистих гетероциклів – потенційних біоактивних сполук» (тема 2.1.10.11-10, № держреєстрації 0110U000373), «Синтез нових біоактивних похідних азагетероциклів та дослідження їх властивостей» (тема 2.1.10.11-15, № держреєстрації 0115U002587), «Розвиток методів синтезу, дослідження властивостей та механізмів дії нових потенційно біоактивних сполук» (тема ЦНП 9.1-12, № держреєстрації 0112U002657).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз матеріалів дисертації в цілому показує, що всі розділи досліджень виконані на високому науковому рівні з використанням сучасних фізико-хімічних методів аналізу. Будова всіх синтезованих сполук надійно доведена комплексними спектральними даними [ІЧ та ЯМР ^1H , ЯМР ^{13}C], хромато-мас-спектроскопія, елементним аналізом та тонкошаровою хроматографією на силікагелі. Сукупність хімічних перетворень, спектральних характеристик та хроматографічних даних переконливо підтверджує будову, чистоту та індивідуальність синтезованих сполук. Фармакологічний скринінг отриманих сполук проведено з використанням загальноприйнятих методик, одержані результати можна вважати надійними.

Усі наукові положення і висновки, сформульовані в дисертації базуються на експериментальних дослідженнях і логічно витікають з отриманих результатів. Слід відмітити, що зміст наукових робіт і автореферат повністю відповідають змісту дисертаційної роботи.

Загальні висновки до дисертації викладені чітко, коректно, стисло і науково обґрунтовано. Вважаю, що достовірність результатів і висновків не викликає сумніву.

Новизна дисертаційних досліджень.

Запропоновано загальний підхід для отримання похідних 1,3-тіазолу з гідроксиалкільними замісниками в положеннях 2 і 5 кільця, що було

використано для синтезу невідомих раніше діолів, які містять первинну або вторинну спиртові групи.

Вивчено реакції СН-літіювання і бром-літій обміну в 1,3-тіазольному кільці з метою отримання нових похідних тіазолу. Розроблено препаративні методи синтезу невідомих раніше ди- та трифункціональнозаміщених 1,3-тіазолів.

Синтезовано ряд невідомих раніше ізомерних дифункціоналізованих 1,3-тіазолів, що є цінним для подальшої модифікації та біологічних випробувань.

Вперше досліджено реакції літіювання 2-бromo-4-(1,3-діоксолан-2-іл)-1,3-тіазолу за допомогою дізопропіламіду літію в положення 5 тіазольного кільця та дилітіювання за допомогою трет-бутиллітію в положення 2 та 5. Останній випадок є першим прикладом одночасного СН-літіювання та бром-літій обміну в 1,3-тіазольному циклі. При обробці утворених літійованого та дилітійованого тіазолів різними електрофілами синтезовано з високими виходами ряд невідомих раніше трифункціоналізованих 1,3-тіазолів.

Проведена модифікація отриманих сполук фармакофорними групами, в результаті отримано нові похідні 1,3-тіазолу, які представляють інтерес як потенційні біоактивні речовини.

З метою пошуку речовин, активних проти штамів *Mycobacterium tuberculosis*, було проведено QSAR прогнозування, відібрано та синтезовано ряд нових функціоналізованих тіазолів, що містять в своєму складі залишок ізоніазиду.

Проведено первинні біологічні дослідження ряду синтезованих похідних 1,3-тіазолу. Серед них знайдено сполуки, які проявляють протитуберкульозну активність проти штаму H37Rv та мультирезистентного штаму (HR), а також протипухлинну активність проти різних ліній ракових клітин.

Практична цінність роботи.

В здебільшому робота носить більш академічний та фундаментальний характер. Проте варто відмітити і її практичну цінність, яка полягає в розробці зручних препаративних методів синтезу ряду нових ди- та трифункціональнозаміщених 1,3-тіазолів, модифікації їх фармакофорними замісниками. Серед синтезованих сполук знайдені речовини, які проявляють протитуберкульозну та протиракову активність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях.

За матеріалами роботи опубліковано 10 праць, з них 6 статей у провідних фахових журналах та 4 тез наукових доповідей.

Матеріали дисертації доповідались на Українських конференціях.

Зауваження щодо змісту і оформлення дисертації та автореферату, завершеності дисертації в цілому.

Дисертація Синенка В. О. викладена на 151 сторінках машинописного тексту і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та переліку літературних джерел (177 найменувань). Вона містить 18 таблиць, 22 схеми та 2 рисунки. Робота оформлена охайно, написана гарною українською мовою та легко читається. Усі формальні вимоги та рекомендації щодо оформлення кандидатських дисертацій витримано.

Вступ за змістом і об'ємом відповідає існуючим вимогам. У першому розділі «Функціоналізація 1,3-тіазольного гетероциклу з використанням металюючих реагентів» (огляд літератури) автор послідовно і критично аналізує стан літератури до 2017 р. щодо синтезів функціоналізованих 1,3-тіазолів з використанням металюючих реагентів.

В цілому огляд побудований на значному фактичному матеріалі (104 посилань), який вдало класифіковано, справляє враження про дисертанта, як зрілого високопрофесійного науковця.

В другому розділі «Синтез нових функціоналізованих 1,3-тіазолів з використанням літіюючих реагентів» описані нові підходи до синтезу

невідомих раніше 2,5- та 2,4-дифункціоналізованих, і трифункціоналізованих 1,3-тіазолів з використанням літіюючих реагентів.

Третій розділ «Модифікація 1,3-тіазолів фармакофорними замісниками» присвячений синтезу нових похідних 1,3-тіазолу які містять фармакофорні замісники.

В четвертому розділі приведені біологічні властивості нових синтезованих сполук.

Автореферат написаний за діючими вимогами і за змістом відповідає основним положенням дисертації.

Необхідно зазначити, що наукові положення, висновки, практичні рекомендації, які запропоновані в дисертаційній роботі, цілком обґрунтовані і не викликають жодних сумнівів. Щодо змісту дисертації є наступні зауваження:

1. В ході роботи було отримано значну кількість як первинних, так і вторинних тіазоловмісних спиртів, але заміна гідроксильної групи на атом хлору була проведена лише на первинних спиртах. Бажано було би таку заміну провести і на вторинних тіазоловмісних спиртах.

2. В підрозділі 2.3 описано синтез трифункціоналізованих 1,3-тіазолів, які містять в положенні 4 діоксолановий замісник, але не проводилося зняття діоксоланового захисту з утворенням відповідних альдегідів.

3. На схемах 2.10 та 2.11 для введення альдегідної групи було використано в якості електрофільного агенту морфолін-4-карбальдегід, а на попередніх схемах для цього використовувався диметилформаїд. Чи є принципова різниця у використанні того чи іншого електрофільного агенту?

4. В розділі 3 описано конденсації тіазоловмісних альдегідів з фенілгідрaziном, ізоніазидом та N-заміщеними роданінами, в результаті таких реакції можливе утворення 2 просторових ізомерів, тому бажано було б провести також і рентгеноструктурний аналіз отриманих сполук.

5. В роботі було отримано сполуки які проявили високу протитуберкульозну активність. Бажано було б провести дослідження їх токсичності на теплокровних тваринах, а не лише на *Daphnia magna*.

Однак, ці недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Синенка Віталія Олеговича, оскільки вони не ставлять під сумнів основні наукові висновки та положення, винесені на захист.

Висновок про відповідність дисертації вимогам положення.

Вважаю, що дисертаційна робота Синенка В. О. «Одержання нових біологічно активних 1,3-тіазолів з використанням літіюючих агентів» є закінченою самостійною науковою роботою та повністю відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата хімічних наук за спеціальністю 02.00.10 – біоорганічна хімія.

Завідувач відділу медичної хімії
ДУ «Інститут фармакології
та токсикології НАМН України»,
доктор фармацевтичних наук, професор

А. М. Демченко

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА ІНСТИТУТ ФАРМАКОЛОГІЇ ТА ТОКСИКОЛОГІЇ НАМН УКРАЇНИ	
Підпис	<i>проф. Демченко А.М.</i>
Засвідчую	
Учений секретар	<i>М.Ф.Н. Демченко</i>
"12" жовтня	2018 р.

